

Β' ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις»

I. Γενικές Παρατηρήσεις

Με το φερόμενο προς συζήτηση και ψήφιση Νοσχ εισάγεται ο θεσμός του συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης (Κεφάλαιο Πρώτο) και με τις διατάξεις του Δεύτερου και Τρίτου Κεφαλαίου του Νοσχ τροποποιούνται διατάξεις του Αστικού Κώδικα (στο εξής ΑΚ) και ρυθμίζονται θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Συγκεκριμένως, τα άρθρα 1 και 2 του Νοσχ καθορίζουν τους όρους, τις προϋποθέσεις και τα κωλύματα σύστασης του συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης (στο εξής σύμφωνο). Στο άρθρο 3 προσδιορίζεται ο κύκλος των προσώπων που νομιμοποιούνται να επικαλεσθούν την ακυρότητα του συμφώνου και το άρθρο 4 ρυθμίζει τους τρόπους λύσης του. Περαιτέρω, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με το επώνυμο (άρθρο 5) και τις περιουσιακές σχέσεις των συμβληθέντων (άρθρο 6), αλλά και τα ζητήματα διατροφής σε περίπτωση λύσης του συμφώνου (άρθρο 7). Τα άρθρα 8 έως 10 του Νοσχ περιέχουν διατάξεις σχετικές με τα τέκνα των συμβληθέντων, και με το άρθρο 11 ρυθμίζονται οι κληρονομικές σχέσεις των συμβληθέντων. Το Κεφάλαιο Δεύτερο περιλαμβάνει διατάξεις που τροποποιούν το άρθρο 1439 ΑΚ, στο οποίο προϋπόθεση για το αμάχητο τεκμήριο του ισχυρού κλονισμού του γάμου καθίσταται η διετής διάσταση μεταξύ των συζύγων αντί της ισχύουσας τετραετούς (άρθρο 14), το άρθρο 1515 ΑΚ που ρυθμίζει την άσκηση της γονικής μέριμνας τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του (άρθρο 15), τα άρθρα 1552 και 1553 ΑΚ κατά τρόπο ώστε να διευρύνεται η εξουσία του Δικαστηρίου για

2

την αναπλήρωση της συναίνεσης των γονέων για υιοθεσία του τέκνου τους (άρθρα 16 και 17), και το άρθρο 1565 ΑΚ περί προσθήκης ή απάλειψης του κυρίου ονόματος του θετού τέκνου (άρθρο 18). Τέλος, στο Κεφάλαιο Τρίτο του Νσχ τίθεται δικονομικός κανόνας ως προς τη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων για την τέλεση της υιοθεσίας (άρθρο 20), ορίζεται συγκεκριμένη προθεσμία εντός της οποίας οφείλουν οι φυσικοί και οι θετοί γονείς να ανακοινώσουν την πρόθεσή τους για μεσολάβηση κοινωνικής υπηρεσίας σε επικείμενη υιοθεσία (άρθρο 21), ρυθμίζονται ζητήματα μεταξύ ελληνικών και αλλοδαπών υπηρεσιών επί υποθέσεων υιοθεσίας (άρθρο 22), μειώνεται η ποινή για το αδίκημα του άρθρου 232Α του Ποινικού Κώδικα (άρθρο 23) και εισάγονται μεταβατικές διατάξεις καθώς και τροποποιήσεις σε διατάξεις του ν. 1756/1988 «Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών», του ν. 3689/2008 «Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών και άλλες διατάξεις» και του π.δ. 18/1989 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας».

II. Παρατηρήσεις επί των επιμέρους άρθρων του Νσχ

1. Επί του άρθρου 1

Με την προτεινόμενη διάταξη ορίζεται ότι η σύναψη του συμφώνου είναι επιτρεπτή σε ενήλικα ετερόφυλα πρόσωπα. Ενημερωτικώς αναφέρεται ότι σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες ρυθμίζεται το ζήτημα της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ των ετερόφυλων και των ομόφυλων προσώπων, είτε μόνο της μίας αυτών των κατηγοριών είτε και των δύο (π.χ. Νορβηγία, Δανία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Γαλλία. Βλ., σχετικώς, την Έκθεση του έτους 2004 της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Μέρος Γ', σελ. 200 - 210, και Αλ. Τράντα, Δηλωμένη Συμβίωση: Ένας νέος οικογενειακός θεσμός, ΔτΑ, 2003, σελ. 1170, ιδίως σελ. 1184 επ.). Σημειώνεται επίσης ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δέχεται ότι η προστασία της γενετήσιας κατεύθυνσης εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περί απαγόρευσης των διακρίσεων (Salgueiro da Silva Mouta κατά Πορτογαλίας, απόφαση της 21.12.1999, παρ. 28), καθώς και ότι η έννοια της οικογένειας δεν περιορίζεται σε σχέσεις βασισμένες στον γάμο αλλά περιλαμβάνει και άλλους de facto οικογενειακούς δεσμούς όταν τα μέρη ζουν εκτός γάμου (Johnston κατά Ιρλανδίας, απόφαση 18.12. 1986, παρ. 56).

2. Επί του άρθρου 5

Συμφώνως προς την ανωτέρω διάταξη, δίδεται στα συμβαλλόμενα μέρη η δυνατότητα να χρησιμοποιούν στις κοινωνικές τους σχέσεις, εφόσον συμ-

φωνούν, είτε κοινό επώνυμο ή το επώνυμο του άλλου μέρους. Θα ήταν ενδεχομένως σκόπιμο να διευκρινισθεί ο τύπος που θα διέπει την παροχή της ανωτέρω συγκατάθεσης.

3. Επί του άρθρου 7 παρ. 1

Με τη διάταξη αυτή ορίζεται ότι «Στο σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης [...] περιέχεται συμφωνία με την οποία αναλαμβάνεται, είτε από το ένα ή το άλλο μέρος [...] υποχρέωση διατροφής [...]». Θα ήταν ίσως σκόπιμο, για λόγους ακριβολογίας, στην ανωτέρω διάταξη η φράση «είτε από το ένα ή το άλλο μέρος» να αναδιατυπωθεί ως εξής: «είτε από το ένα είτε από το άλλο μέρος».

4. Επί του άρθρου 9

Το άρθρο 9 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «αν η δήλωση παραλειφθεί, το τέκνο θα έχει σύνθετο επώνυμο, αποτελούμενο από το επώνυμο και των δύο γονέων του». Θα ήταν ίσως χρήσιμο, προς αποφυγή ερμηνευτικών δυσχερειών, να διευκρινισθεί στην περίπτωση αυτή ποιο από τα δύο επώνυμα προτάσσεται.

5. Επί του άρθρου 14

Με τη διάταξη του άρθρου 14 τροποποιείται η διάρκεια που πρέπει να έχει η διάσταση ανάμεσα στους συζύγους, ώστε να ισχύσει ο αυτοτελής και απόλυτος λόγος διαζυγίου του άρθρου 1439 παρ. 3 ΑΚ. Έτσι, μετά τη συμπλήρωση δύο ετών διάστασης ο μόνος λόγος που είναι δυνατόν να εμποδίσει την ευδοκίμηση της αγωγής διαζυγίου είναι ο έλεγχος της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος διάζευξης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 281 ΑΚ (Φ. Σκορίνη – Παπαρρηγοπούλου σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, Οικογενειακό Δίκαιο (άρ. 1346– 1504), τ. VII, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2007, σελ. 455 παρ. 142).

Επισημαίνεται ότι, από άποψη διαχρονικού δικαίου, η διάταξη αυτή, ελλείψει ειδικής μεταβατικής ρύθμισης, θεωρείται ότι καταλαμβάνει όλες τις μη αχθείσες σε πρώτη συζήτηση εκκρεμείς αιτήσεις διαζυγίου.

6. Επί του άρθρου 15

Με τη διάταξη του άρθρου 15 τροποποιείται το άρθρο 1515 ΑΚ, το οποίο περιέχει διατάξεις εξαιρετικού δικαίου και ρυθμίζει το καθεστώς της γονικής μέριμνας του ανήλικου τέκνου «που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του». Βασικό χαρακτηριστικό της ισχύουσας διάταξης είναι η διάκριση μεταξύ κτήσης και άσκησης της γονικής μέριμνας. Έτσι, μετά την

4

αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου, η γονική μέριμνα ανατίθεται και στους δύο γονείς, οι οποίοι καθίστανται εξίσου φορείς της, ενώ η άσκηση της ανατίθεται κατ' αρχήν στη μητέρα και, υπό προϋποθέσεις, και στον πατέρα ή μόνο στον πατέρα. Μία εκ των προϋποθέσεων αυτών αποτελεί, σύμφωνα με την προτεινόμενη διάταξη, και η συμφωνία των γονέων κατά το άρθρο 1513 ΑΚ. Συμφώνως προς το άρθρο αυτό, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το Δικαστήριο, το οποίο μπορεί να την αναθέσει από κοινού και στους δύο γονείς, εφόσον αυτοί αφ' ενός μεν συμφωνούν (χωρίς να απαιτείται ειδικός προς αυτό τύπος) και αφ' ετέρου έχουν προσδιορίσει τον τόπο διαμονής του τέκνου τους. Η συμφωνία, πάντως, των γονέων δεν είναι, κατά το άρθρο 1513 ΑΚ, δεσμευτική για το Δικαστήριο, διότι πρωταρχικός γνώμονας για τη διαμόρφωση της απόφασης είναι το συμφέρον του παιδιού (Π. Αγαλλοπούλου σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, Οικογενειακό Δίκαιο (άρ. 1505 – 1694), τ. VIII, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2003, σελ. 155).

Η παρ. 3 του άρθρου 1515 ΑΚ ρυθμίζει την άσκηση της γονικής μέριμνας σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης του τέκνου από τον πατέρα του μετά από αντιδικία. Η ισχύουσα ρύθμιση ορίζει ότι ο πατέρας αποκτά μεν, από τη δικαστική αναγνώριση και εφεξής, τη γονική μέριμνα, πλην όμως δεν την ασκεί, εκτός εάν τη ζητήσει ο ίδιος με αίτησή του προς το Δικαστήριο, σε μία από τις εξής περιοριστικώς αναφερόμενες περιπτώσεις: αν έπαψε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει ή αν υπάρχει συμφωνία των γονέων. Εφόσον, επομένως, ήδη προβλέπεται η συμφωνία των γονέων ως προϋπόθεση για την ανάθεση της άσκησης της γονικής παροχής στον πατέρα (μετά την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης), παρίσταται ενδεχομένως περιττή η επανάληψή της («εκτός εάν υπάρχει συμφωνία των γονέων κατά το άρθρο 1513») στο προτελευταίο εδάφιο του άρθρου 1515 ΑΚ.

7. Επί του άρθρου 19

Με τις διατάξεις του άρθρου 19 ορίζεται ότι αντικαθίσταται το άρθρο 1589 ΑΚ. Επισημαίνεται ότι η ισχύουσα διάταξη συμπίπτει κατά περιεχόμενο με την προτεινόμενη, πλην του συμπλεκτικού «και» στη φράση «μεταξύ των άρθρων 1513 και 1514» το οποίο αντικαθίσταται από κόμμα.

8. Επί του άρθρου 25 παρ. 1

Με την προτεινόμενη διάταξη προσδιορίζεται, υπό τον τύπο αυθεντικής ερμηνείας, η έννοια της διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 52 του ν. 3689/2008 «Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών και άλλες διατάξεις». Σημειώνεται

ότι αυθεντική ερμηνεία θεωρείται ο ακριβής προσδιορισμός της έννοιας ασαφούς διάταξης νόμου, που γίνεται με μεταγενέστερο νόμο (Ι. Πανταζάτος, Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων στο ισχύον ελληνικό δικαίκο σύστημα – άρ. 77 του Συντ., ΕΔΔΔ 2000, σελ. 513). Όπως υποστηρίζεται από εκπροσώπους της θεωρίας (βλ. Ι. Πανταζάτος, οπ.π., σελ. 512–532, Π. Παράρας, Σύνταγμα 1975 – Corpus, τ. ΙΙ, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985, σελ. 477-521, ιδίως σελ. 483-499), τέσσερα είναι τα χαρακτηριστικά του ερμηνευόμενου νόμου : α) η ερμηνευόμενη διάταξη πρέπει να είναι ασαφής (η προϋπόθεση της ασάφειας ελέγχεται δικαστικώς, βλ. ΣτΕ [Ολ] 5123/1996, Αρμ. 1996, σελ. 1531, ΣτΕ 2700/2003, ΔΦΝ 2004, σελ. 1247), β) η ασαφής διάταξη πρέπει να ισχύει, γ) η διάταξη να είναι προγενέστερη του ερμηνευτικού νόμου και δ) η διάταξη να ισχύει κατ' ουσίαν, δηλαδή να έχει αρχίσει και η ουσιαστική ισχύς της, ώστε να έχουν γεννηθεί αμφισβητήσεις από την εφαρμογή της.

Αθήνα, 4.11.2008

Οι εισηγητές
Μαριάνθη Καλυβιώτου
Δημήτριος Κανελλόπουλος
Ειδικοί Επιστημονικοί Συνεργάτες

Ο προϊστάμενος του Τμήματος
Ευρωπαϊκών Μελετών
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Επ. Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Ο προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Αν. Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών